

Шульга Андрій Олександрович,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри державно-правових дисциплін

Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту

(Донецький державний університет внутрішніх справ, м. Кропивницький)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6600-2904>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ПРОВЕДЕННЯ ОСВІДУВАННЯ СЛІДЧИМ, ЯКЕ СУПРОВОДЖУЄТЬСЯ ОГОЛЕННЯМ ОСВІДУВАНОЇ ОСОБИ, ТА ШЛЯХИ ЇХ ЗАКОНОДАВЧОГО ВРЕГУЛЮВАННЯ

У статті досліджуються проблемні питання правозастосовної практики, що виникають під час проведення освідування особи, зокрема у випадках, коли воно супроводжується оголенням освідуваної особи. Здійснено аналіз положень ч. 3 ст. 241 чинного КПК України. Розглянуто наявні на практиці варіанти вирішення питання передачі кримінального провадження іншому слідчому тієї ж статі, з'ясовано їх процесуальні недоліки. Запропоновано запровадити спеціальний механізм передачі кримінального провадження за спеціальною підслідністю для разового проведення освідування з оголенням особи та сформульовано конкретні зміни до ст. 216 та ст. 241 чинного КПК України.

Ключові слова: освідування особи, слідча (розшукова) дія, кримінальне провадження, підслідність, спеціальна підслідність, оголення освідуваної особи, група слідчих, допустимість доказів.

Постановка проблеми. Кримінальне процесуальне законодавство України, регламентуючи порядок проведення слідчих (розшукових) дій, особливу увагу приділяє забезпеченню прав, свобод і законних інтересів осіб, які залучаються до кримінального провадження. Однією з найбільш специфічних та делікатних слідчих (розшукових) дій є освідування особи, яке за своєю правовою природою передбачає втручання у сферу особистих немайнових прав людини, її тілесну недоторканність та право на повагу до людської гідності. Особливо чутливим є освідування, як слушно зазначає М. А. Грига, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, оскільки в такому випадку йдеться не лише про процесуальні, а й про етичні, морально-психологічні аспекти проведення відповідної слідчої (розшукової) дії [1, с. 209].

Чинна редакція ст. 241 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК) у ч. 3 закріплює, що освідування, яке супроводжується оголенням освідуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком здійснення освідування лікарем. При цьому слідчий не вправі бути присутнім під час освідування особи іншої статі, якщо це пов'язано з необхідністю оголювати особу, яка підлягає освідуванню. Про цю проблему згадують і науковці-процесуалісти, зокрема А. І. Кунтій [2, с. 314–315]. Це положення є важливою процесуальною гарантією дотримання прав освідуваної особи, проте водночас породжує низку практичних труднощів, пов'язаних із необхідністю забезпечити дотримання приписів закону в тих кримінальних провадженнях, де слідчий є особою іншої статі, ніж та, яка підлягає освідуванню.

Аналіз чинного законодавства свідчить, що в чинному КПК відсутня чітка, унормована й однозначна процедура процесуального оформлення передачі

кримінального провадження іншому слідчому тієї ж статі для проведення відповідної слідчої (розшукової) дії. Органи досудового розслідування на практиці вирішують це питання різними шляхами: за рішенням керівника органу досудового розслідування (вмотивована постанова про передачу кримінального провадження); шляхом створення слідчих груп. Вважаємо, що це може викликати неоднакову правозастосовну практику, спірні ситуації, додаткові часові та організаційні втрати, а в окремих випадках і ризик визнання отриманих доказів недопустимими.

Особливої гостроти зазначена проблема набуває у тих кримінальних провадженнях, де освідування є невідкладною слідчою (розшуковою) дією, оскільки сліди кримінального правопорушення на тілі особи можуть швидко зникати. Отже, будь-яка затримка з процесуальним оформленням передачі кримінального провадження в таких випадках може призвести до неможливості зафіксувати важливі для досудового розслідування сліди, що негативно може вплинути на повноту та об'єктивність розслідування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Окремі аспекти правового регулювання та практики проведення освідування особи в кримінальному провадженні досліджували такі вітчизняні науковці, як М. А. Грига, О. І. Груздь, О. О. Волобуєва, О. М. Дуфенюк, Е. Ф. Іскендеров, С. С. Ключуряк, А. І. Кунтій, Є. Б. Лук'янчиков, Т. В. Садова, І. Смірнова, О. С. Старенький та інші. Зокрема, Е. Ф. Іскендеров розглянув проблему кримінальних процесуальних гарантій сторони обвинувачення як суб'єкта доказування під час проведення освідування на досудовому розслідуванні [3, с. 44–50]. О. С. Старенький присвятив окрему працю вдосконаленню процесуальної форми проведення освідування як засобу кримінального процесуального

доказування [4, с. 249–254]. М. А. Грига акцентував увагу на певних проблемах освідчування в кримінальному провадженні [1, с. 205–210]. Є. Д. Лук'янчиков та Б. Є. Лук'янчиков досліджували питання застосування примусу в процесі освідчування [5].

Незважаючи на наявність наукових праць у цій сфері, питання процесуального механізму передачі кримінального провадження іншому слідчому для разового проведення слідчої (розшукової) дії у вигляді освідчування з оголошенням освідчуваної особи залишається недослідженим та законодавчо невирішеним, що зумовлює актуальність обраної теми.

Метою цієї наукової статті є з'ясування проблемних питань, що виникають під час проведення освідчування особи, яке супроводжується її оголошенням, у разі коли слідчий і освідчувана особа є особами різної статі, а також формулювання пропозицій щодо вдосконалення кримінального процесуального законодавства України в частині запровадження механізму спеціальної підслідності для разового проведення відповідної слідчої (розшукової) дії.

Виклад основного матеріалу. Освідчування є слідчою (розшуковою) дією та за своєю сутністю являє собою різновид огляду, об'єктом якого виступає тіло живої людини. Відповідно до ч. 1 ст. 241 КПК, дізнавач, слідчий, прокурор здійснює освідчування підозрюваного, свідка чи потерпілого для виявлення на його тілі, одязі, у якому він перебуває, слідів кримінального правопорушення та їх вилучення або виявлення особливих прикмет, якщо для цього не потрібно проводити судово-медичну експертизу. На думку А. І. Кунтія, освідчування як самостійна слідча (розшукова) дія є різновидом слідчого огляду і є оглядом живих осіб для вирішення питань, що мають значення для кримінального провадження [2, с. 312], тому будь-які процесуальні перешкоди для своєчасного проведення цієї слідчої (розшукової) дії суперечать самій логіці досудового розслідування.

Слід зазначити, що освідчування є втручанням в особисті права людини, що забезпечують її тілесну недоторканність та охорону інтимних обставин її життя, а тому мають діяти гарантії від безпідставних зловживань з боку правоохоронних органів [6]. Саме з метою забезпечення таких гарантій законодавець у ч. 3 ст. 241 КПК закріпив правило, відповідно до якого освідчування, яке супроводжується оголошенням освідчуваної особи, здійснюється особами тієї ж статі, за винятком здійснення освідчування лікарем. Дізнавач, слідчий, прокурор не вправі бути присутнім під час освідчування особи іншої статі, якщо це пов'язано з необхідністю оголошувати особу, яка підлягає освідчуванню.

Аналіз вищевказаного положення дає змогу виокремити такі ключові вимоги: 1) освідчування з оголошенням особи здійснюється виключно особою тієї ж статі, що й особа, яка освідчується; 2) єдиним винятком із цього правила є проведення освідчування лікарем; 3) присутність дізнавача, слідчого, прокурора іншої статі під час такого освідчування забороняється. Таким чином, у разі, коли особа, що проводить досудове розслідування, не відповідає вимозі однакової статі з освідчуваною особою, виникає об'єктивна необхідність залучення до проведення цієї слідчої (розшукової) дії іншого слідчого тієї ж статі.

Слід зауважити, що чинна редакція ст. 241 КПК набула свого нинішнього вигляду внаслідок змін, внесених Законом України № 2462-IX від 27 липня 2022 року, яким, серед іншого, було включено до кола її суб'єктів

дізнавача. Така зміна є логічним розширенням кола суб'єктів проведення освідчування, проте водночас вона не вирішила тих процесуальних проблем, які існують у разі різностатевості особи, що проводить досудове розслідування, і особи, що підлягає освідчуванню.

Водночас слід підкреслити, що в цій нормі простежується певна аналогія з інститутом підслідності, передбаченим ст. 216 КПК. Як зазначають науковці, зокрема І. В. Грицок та О. С. Лаба, підслідність – це сукупність встановлених законом ознак кримінального провадження, згідно з якими воно належить до провадження того чи іншого органу досудового розслідування [7, с. 195]. Положення ч. 3 ст. 241 КПК фактично встановлює спеціальне правило компетенції конкретного процесуального суб'єкта за ознакою статі, що за своєю правовою природою наближається до підслідності, але не отримало в законі належного процесуального оформлення.

Слід зазначити, що чинний КПК жодним чином не регламентує порядок та процедуру передачі кримінального провадження на час проведення такого освідчування іншій особі. Практичний досвід органів досудового розслідування (авторські емпіричні дослідження) дає змогу виділити два способи передавання матеріалів кримінального провадження іншому слідчому у вищезазначених випадках.

Перший спосіб полягає в тому, що керівник органу досудового розслідування своєю мотивованою постановою доручає проведення відповідного освідчування іншому слідчому тієї ж статі, що й освідчувана особа. Правовою основою для такого доручення слугують загальні повноваження керівника органу досудового розслідування, передбачені ст. 39 чинного КПК, зокрема право визначати слідчого (слідчих), який здійснюватиме досудове розслідування (п. 1 ч. 2 ст. 39 КПК). Другий спосіб передбачає створення групи слідчих відповідно до ст. 39 чинного КПК, до складу якої включаються слідчі різної статі. У цьому випадку для проведення освідчування з оголошенням особи кримінальне провадження передається в межах групи від одного слідчого іншому.

Як зазначається в матеріалах Верховного Суду України, рішення про призначення групи слідчих обов'язково приймається у формі постанови, що впливає із системного тлумачення положень ч. 2 ст. 39, ч. 1 ст. 214 КПК у взаємозв'язку з положеннями ст. 110 КПК [8]. Водночас обидва зазначені способи мають істотні процесуальні недоліки та є недостатньо врегульованими чинним кримінальним процесуальним законодавством.

У першому випадку, коли керівник органу досудового розслідування передає кримінальне провадження іншому слідчому, можуть виникати спірні питання організаційного та процесуального характеру. Зокрема, прокурор, що здійснює нагляд у формі процесуального керівництва, може не погодитися з рішенням про залучення підпорядкованого йому слідчого до проведення слідчої (розшукової) дії в іншому кримінальному провадженні, особливо в разі високого навантаження. Крім того, нерегульованим залишається і питання щодо обсягу процесуальних повноважень такого «залученого» слідчого.

У другому випадку, під час створення групи слідчих, процесуальний порядок є більш визначеним, проте і він має суттєві недоліки. Створення групи слідчих потребує дотримання передбачених законом формальностей: винесення відповідної постанови, визначення старшого групи, повідомлення учасників провадження

тощо. Фактичне залучення до групи додаткових слідчих лише для забезпечення можливості проведення однієї слідчої (розшукової) дії спричиняє зайву витрату сил і засобів органу досудового розслідування та призводить до невинновданого ускладнення процесуального документообігу.

Зміна складу групи слідчих або введення до неї нового слідчого потребує винесення відповідної постанови керівника органу досудового розслідування, а в певних випадках і повідомлення учасників кримінального провадження про таку зміну, що відповідно до правових позицій Верховного Суду має істотне значення для забезпечення прав сторін кримінального провадження [8]. Навіть нібито «гнучкий» механізм створення групи слідчих в умовах необхідності оперативного проведення освідчування може стати джерелом нових процесуальних ризиків.

На практиці часто виникають ситуації, коли освідчування потрібно провести у вихідні або святкові дні, у нічний час або в інших умовах, коли оперативне залучення слідчого тієї ж статі є вкрай ускладненим. У таких випадках слідчі нерідко вдаються до залучення лікаря, що узгоджується з винятком, передбаченим у ч. 3 ст. 241 КПК, проте не вирішує процесуальної проблеми присутності органу досудового розслідування під час проведення слідчої дії та належного процесуального оформлення її ходу і результатів.

Окремої уваги заслуговує і питання правових наслідків недотримання вимог ч. 3 ст. 241 КПК. Аналіз судової практики Касаційного кримінального суду Верховного Суду України свідчить, що сторона захисту неодноразово порушує питання про недопустимість доказів, отриманих за результатами освідчування, проведеного з порушенням процесуального порядку, передбаченого ст. 241 КПК. Зокрема, у постанові колегії суддів Першої судової палати ККС від 23 квітня 2024 року у справі № 726/776/17 Верховний Суд аналізував доводи сторони захисту про порушення положень ч. 3 ст. 241 КПК під час освідчування засудженого та критерії допустимості доказів [9, с. 4]. Отже, відсутність чіткого процесуального механізму передачі кримінального провадження для проведення освідчування іншим слідчим тієї ж статі може спричинити негативні правові наслідки у вигляді визнання доказів недопустимими.

Крім того, слід враховувати важливість дотримання правил підслідності в системі кримінального процесуального права. Як зазначено в практиці Верховного Суду, підслідність кримінальних проваджень визначається виключно кримінальним процесуальним законом ст. 216 КПК. О. В. Музиченко та М. В. Карандась слушно зазначають, що порушення правил підслідності призводить до визнання доказів, зібраних неуповноваженим органом досудового розслідування, недопустимими [10, с. 110].

З огляду на викладене ми пропонуємо доповнити чинне кримінальне процесуальне законодавство України спеціальним механізмом передачі кримінального провадження за спеціальною підслідністю для разового проведення слідчої (розшукової) дії у вигляді освідчування, що супроводжується оголошенням освідчуваної особи. Запропоноване ґрунтується на таких ключових положеннях.

По-перше, у разі потреби проведення освідчування з оголошенням особи слідчий, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, виносить мотивовану постанову про передачу кримінального провадження для разового проведення слідчої (розшукової) дії у вигляді освідчування іншому слідчому тієї ж статі, що й освідчувана особа, за спеціальною підслідністю. У постанові

зазначаються: підстави такої передачі, конкретна слідча (розшукова) дія, яка має бути проведена, орган досудового розслідування або слідчий, якому передається провадження, та строк, у межах якого має бути проведено відповідну слідчу дію.

По-друге, після проведення вказаної слідчої (розшукової) дії слідчий, який її здійснив, своєю постановою повертає кримінальне провадження слідчому, який розпочинав досудове розслідування. По-третє, пропонуємо додати до ч. 3 ст. 241 КПК таку новелу: у разі, коли слідчий, який здійснює досудове розслідування, є особою іншої статі, ніж особа, яка підлягає освідчуванню, і таке освідчування пов'язано з необхідністю її оголошення, провадження для разового проведення цієї слідчої (розшукової) дії передається за спеціальною підслідністю слідчому тієї ж статі, що й освідчувана особа, на підставі вмотивованої постанови, погодженої з керівником органу досудового розслідування. Після проведення слідчої (розшукової) дії матеріали кримінального провадження повертаються за основною підслідністю.

Розглянемо переваги запропонованої новели. По-перше, це пришвидшить оперативність передачі кримінального провадження для разового проведення слідчої (розшукової) дії, адже така передача здійснюється самостійно слідчим за його ж постановою. По-друге, такий механізм забезпечує процесуальну економію часу, сил та засобів. По-третє, чітка законодавча регламентація такої передачі кримінального провадження зменшує ризик визнання отриманих за результатами освідчування доказів недопустимими. По-четверте, запропонована модель забезпечує реальне дотримання вимог ч. 3 ст. 241 КПК та сприяє реалізації засад кримінального провадження, передбачених ст. 11 та ст. 15 КПК, зокрема поваги до людської гідності та невтручання у приватне життя.

Є. Д. Лук'янчиков та Б. Є. Лук'янчиков слушно зазначають, що чинний КПК передбачає тільки один вид освідчування, це слідче освідчування, результати якого оформлюються відповідним протоколом; навряд чи буде правильним складання протоколу слідчим зі слів лікаря або судово-медичного експерта [5, с. 4]. Запропонований нами механізм спеціальної підслідності частково вирішує і цю проблему, оскільки сам слідчий залишається процесуальною особою, відповідальною за проведення слідчої (розшукової) дії, що узгоджується із системним підходом законодавця.

Окремо варто зазначити, що запропонована модель не порушує загальних правил предметної підслідності, встановлених ст. 216 КПК, оскільки запропонована спеціальна підслідність застосовується лише для разової слідчої (розшукової) дії та не передбачає зміни органу досудового розслідування, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження. Йдеться лише про тимчасову передачу провадження конкретному слідчому для виконання чітко визначеного процесуального завдання.

Запропонована новація узгоджується із засадами кримінального провадження, передбаченими ст. 7–29 КПК, зокрема із засадою верховенства права (ст. 8), законності (ст. 9), поваги до людської гідності (ст. 11) та невтручання у приватне життя (ст. 15 КПК). Доцільно також зазначити, що пропонувані зміни мають доповнюватися відповідним методичним забезпеченням з боку Офісу Генерального прокурора України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Державного бюро розслідувань та інших органів досудового розслідування. Лише комплексний підхід дасть змогу досягти повноцінного ефективного функціонування запропонованого механізму на практиці.

Висновки. На підставі викладеного вище можна сформулювати такі висновки. По-перше, чинна редакція ч. 3 ст. 241 КПК, встановлюючи заборону присутності дізнавача, слідчого, прокурора під час освідчування особи іншої статі в разі потреби в її оголенні, є необхідною та виправданою гарантією дотримання прав, свобод і людської гідності особи.

По-друге, водночас законодавець не передбачив у КПК чіткого процесуального механізму передачі кримінального провадження іншому слідчому тієї ж статі, що й освідчувана особа, для проведення відповідної слідчої (розшукової) дії, що породжує неоднакову правозастосовну практику та ризик визнання доказів недопустимими.

По-третє, наявні в практиці способи вирішення цієї проблеми мають істотні недоліки організаційного та процесуального характеру, що знижує ефективність досудового розслідування.

По-четверте, з метою усунення зазначених прогалин пропонується запровадити механізм передачі кримінального провадження для разового проведення освідчування за спеціальною підслідністю, що оформлюється постановою слідчого, у провадженні якого перебуває кримінальне провадження, з подальшим поверненням провадження за постановою слідчого, який провів відповідну слідчу дію.

Запропоновані зміни до КПК дадуть можливість забезпечити дієвість процесуальних гарантій прав особи, підвищити оперативність та ефективність досудового розслідування, а також усунути існуючі практичні труднощі правозастосування в частині проведення освідчування особи. Перспективами подальших досліджень є аналіз зарубіжного досвіду правового регулювання цього питання та розробка детального проекту законодавчих змін до КПК.

Список використаних джерел

1. Грига М. А. Освідчування у кримінальному провадженні: основні проблеми та шляхи їх розв'язання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2022. Вип. 72, ч. 2. С. 205–210. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.66>.
2. Кунтій А. І. Тактика проведення освідчування підозрюваного у кримінальному провадженні про умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2014. № 2. С. 310–320. URL: <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2008/1/Кунтій.pdf>.
3. Іскендеров Е. Ф. Кримінальні процесуальні гарантії сторони обвинувачення як суб'єкта доказування під час проведення освідчування у досудовому розслідуванні. *Вісник кримінального судочинства*. 2017. № 3. С. 44–50. URL: <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/364/336>.
4. Старенький О. С. Удосконалення процесуальної форми проведення освідчування як засобу кримінального процесуального доказування. *Knowledge, Education, Law, Management*. 2020. № 3 (31), vol. 3. Р. 249–254. <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.49>.
5. Лук'янчиков Є. Д., Лук'янчиков Б. Є. Застосування примусу в процесі освідчування. *Часопис Національного університету «Острозька академія». Серія «Право»*. 2016. № 1. 13 с. URL: <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16lydvpo.pdf>.
6. Смірнова І. Дотримання прав особи при слідчій дії освідчування. *Вища школа адвокатури НААУ*. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/dotrymannya-prav-osoby-pri-slidchij-diyi-osviduvannya>.
7. Грицюк І. В., Лаба О. С. Підслідність як інститут кримінального процесуального права. *Міжнародний юридичний вісник: актуальні проблеми сучасності (теорія та практика)*. 2018. Вип. 3–4. С. 193–198. URL: <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/132>.
8. ВС пояснив, як має застосовуватись норма права щодо належної процедури визначення групи слідчих, які здійснюватимуть досудове розслідування : пресцентр. *Верховний Суд : офіційний вебпортал*. 8 листопада 2021 р. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1206915/>.
9. Огляд судової практики Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суду щодо проведення освідчування особи, відібрання біологічних зразків та проведення експертизи (2018 – липень 2024). *Верховний Суд*. Київ, 2024. 27 с. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_KKS_osvid_zrazki_eksp_2018_07_2024.pdf.
10. Музиченко О. В., Карандась М. В. Визначення підслідності в кримінальному провадженні: актуальний стан. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2023. Вип. 75, ч. 2. С. 105–111. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.17>.

References

1. Hryha, M. A. (2022). Osviduvannia u kryminalnomu provadzhenni: osnovni problemy ta shliakhy yikh rozv'iazannia [Bodily examination in criminal proceedings: main problems and ways to solve them]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 72(2), 205–210. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.72.66> [in Ukrainian].
2. Kuntii, A. I. (2014). Takyta provedennia osviduvannia pidozriuvanoho u kryminalnomu provadzhenni pro umysne vbyvstvo, vchynene v stani sylnoho dushevnoho khvyliuvannia [Tactics of conducting a bodily examination of a suspect in criminal proceedings on intentional murder committed in a state of strong emotional excitement]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav – Scientific Bulletin of Lviv State University of Internal Affairs*, 2, 310–320. Retrieved from <https://dspace.lvduvs.edu.ua/bitstream/1234567890/2008/1/Kuntii.pdf> [in Ukrainian].
3. Iskenderov, E. F. (2017). Kryminalni protsesualni harantii storony obvynuvachennia yak subiekta dokazuvannia pid chas provedennia osviduvannia u dosudovomu rozsliduvanni [Criminal procedural guarantees of the prosecution as a subject of proof during bodily examination in pre-trial investigation]. *Visnyk kryminalnoho sudochynstva – Bulletin of Criminal Justice*, 3, 44–50. Retrieved from <https://vkslaw.com.ua/index.php/journal/article/view/364/336> [in Ukrainian].
4. Starenkyi, O. S. (2020). Udoskonallennia protsesualnoi formy provedennia osviduvannia yak zasobu kryminalnoho protsesualnoho dokazuvannia [Improving the procedural form of bodily examination as a means of criminal procedural proof]. *Knowledge, Education, Law, Management*, 3(31), 249–254. <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.3.3.49> [in Ukrainian].

5. Lukianchykov, Ye. D., & Lukianchykov, B. Ye. (2016). Zastosuvannia prymusu v protsesi osviduvannia [The use of coercion in the process of bodily examination]. *Chasopys Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia". Seriiia "Pravo" – Journal of the National University "Ostroh Academy". Series "Law"*, 1. Retrieved from <https://lj.oa.edu.ua/articles/2016/n1/16lydypo.pdf> [in Ukrainian].
6. Smirnova, I. Dotrymannia prav osoby pry slidchii dii osviduvannia [Observance of personal rights in the investigative action of bodily examination]. *Vyshcha shkola advokatury NAAU – Higher School of Advocacy of the NAAU*. Retrieved from <https://www.hsa.org.ua/blog/dotrymannia-prav-osoby-pry-slidchij-diyi-osviduvannia> [in Ukrainian].
7. Hrytsiuk, I. V., & Laba, O. S. (2018). Pidslidnist yak instytut kryminalnoho protsesualnoho prava [Investigative jurisdiction as an institution of criminal procedural law]. *Mizhnarodnyi yurydychnyi visnyk: aktualni problemy suchasnosti (teoriia ta praktyka) – International Legal Bulletin: Current Problems of the Present (Theory and Practice)*, 3–4, 193–198. Retrieved from <https://journals.dpu.kyiv.ua/index.php/law/article/view/132> [in Ukrainian].
8. Verkhovnyi Sud [Supreme Court] (2021, November 8). VS poiasnyv, yak maie zastosovуватися норма prava shchodo nalezhnoi protsedury vyznachennia hrupy slidchykh [The Supreme Court explained how the rule of law on the proper procedure for determining a group of investigators should be applied]. Retrieved from <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1206915/> [in Ukrainian].
9. Verkhovnyi Sud [Supreme Court] (2024). Ohliad sudovoi praktyky Kasatsiinoho kryminalnoho sudu u skladi Verkhovnoho Sudu shchodo provedennia osviduvannia osoby, vidbirannia biolohichnykh zrazkiv ta provedennia ekspertyzy (2018 – lypen 2024) [Review of judicial practice of the Criminal Cassation Court within the Supreme Court regarding bodily examination, taking biological samples and conducting examinations (2018 – July 2024)]. Retrieved from https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_KKS_osvid_zrazki_eksp_2018_07_2024.pdf [in Ukrainian].
10. Muzychenko, O. V., & Karandas, M. V. (2023). Vyznachennia pidslidnosti v kryminalnomu provadzhenni: aktualnyi stan [Determining investigative jurisdiction in criminal proceedings: current state]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 75(2), 105–111. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2022.75.2.17> [in Ukrainian].

Shulha Andrii,

Candidate of Law Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of State and Legal Disciplines of the Educational
and Scientific Institute of Law and Social Management
(Donetsk State University of Internal Affairs, Kropyvnytskyi)
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6600-2904>

PROBLEMATIC ISSUES OF CONDUCTING A BODILY EXAMINATION BY AN INVESTIGATOR THAT IS ACCOMPANIED BY THE EXPOSURE OF THE EXAMINED PERSON, AND THE WAYS OF THEIR LEGISLATIVE REGULATION

The article examines problematic issues of law enforcement practice arising during the conduct of such an investigative (search) action as the bodily examination of a person, in particular in cases where it is accompanied by the exposure of the person being examined. Criminal procedure legislation of Ukraine, regulating the procedure for conducting investigative (search) actions, pays special attention to ensuring the rights, freedoms and legitimate interests of persons involved in criminal proceedings. One of the most specific and delicate investigative (search) actions is the bodily examination of a person, which by its legal nature implies interference with the sphere of personal non-property rights, bodily integrity and the right to respect for human dignity.

A thorough analysis is conducted of the provisions of Part 3 of Article 241 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, which prohibit the inquirer, investigator, and prosecutor from being present during the bodily examination of a person of the opposite sex if it involves the need to expose the person being examined. The author emphasises that the current criminal procedure legislation of Ukraine does not contain a clear, regulated, and unambiguous mechanism for the procedural formalisation of the transfer of criminal proceedings to another investigator of the same sex as the person to be examined for the purpose of conducting the relevant investigative (search) action.

The existing options for resolving this issue in the practice of pre-trial investigation are analysed: the issuance by the head of the pre-trial investigation body of a reasoned decision on the transfer of materials of criminal proceedings to another investigator, or the creation of a group of investigators of different sex. The substantial procedural and organisational shortcomings of each of these options are clarified. In particular, when the head of the pre-trial investigation body transfers criminal proceedings to another investigator, controversial issues of organisational and procedural nature may arise regarding the scope of procedural powers of such an 'engaged' investigator. The creation of a group of investigators, while more procedurally defined, is not always a swift process and requires compliance with legal formalities.

Particular attention is paid to the issue of the admissibility of evidence obtained as a result of a bodily examination conducted in violation of the requirements of Part 3 of Article 241 of the Criminal Procedure Code of Ukraine, as well as to the risks of such evidence being declared inadmissible in court proceedings. An analysis of the judicial practice of the Criminal Cassation Court of the Supreme Court of Ukraine indicates that the defence repeatedly raises the issue of inadmissibility of evidence obtained from bodily examinations conducted in violation of the procedural order.

It is proposed to supplement the current criminal procedure legislation of Ukraine with a special mechanism for transferring criminal proceedings under special investigative jurisdiction for the one-time conducting of an investigative (search) action in the form of a bodily examination accompanied by the exposure of the person. Specific amendments are formulated to Articles 216 and 241 of the Criminal Procedure Code of Ukraine: in cases where the investigator conducting the pre-trial investigation is of a different sex than the person to be examined, and the examination is accompanied by the need to expose the person, the proceedings for the one-time conduct of this investigative (search) action shall be transferred under special investigative jurisdiction to an investigator of the same sex as the examined person, on the basis of a reasoned decision agreed with the head of the pre-trial investigation body.

The advantages of the proposed mechanism include: acceleration of the transfer of criminal proceedings for the one-time conduct of the investigative (search) action; procedural savings of time, forces and means; clear legislative regulation reducing the risk of evidence being declared inadmissible; and real compliance with the requirements of Part 3 of Article 241 of the Criminal Procedure Code, promoting respect for human dignity and non-interference in private life in accordance with Articles 11 and 15 of the Criminal Procedure Code of Ukraine. The proposed changes are consistent with the principles of criminal proceedings provided for in Articles 7–29 of the Criminal Procedure Code, including the rule of law, legality, respect for human dignity, and non-interference in private life.

Key words: *bodily examination of a person, investigative (search) action, criminal proceedings, jurisdiction, special jurisdiction, exposure of the examined person, group of investigators, pre-trial investigation, admissibility of evidence, criminal procedure.*

Дата першого надходження статті до видання: 22.06.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 24.07.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026